

ХАЛЪМГ ҮНН

Советск Союзин Коммунистическ партин Халъмг таньгчын болн Элст балгсна комитетсин, нүч-ийлсчнрин депутатнрин таньгчын болн балгсна Советсин газет.

(КПСС-н ЦК-н дуудврас)

№ 213 (3197)

1958 дж. октябрин 23

Уннь 20 деншг

Хөбнд көг тавлгьиг болзгтнь төгсөхмн

Хөвн мал өсклгнэ төрмүд диилвртэггяр хагьллгын—хөбнд үзмджтэ саянр искусствени көг тавлгьнлэ залгьлдата болдг. Мана республикин кесг колхозмуд болн совхозмуд увлэр хөбнэ төл авхин төлө август-сентябрь сарин бийдн хөбнд искусствени көг тавчкля. Эн өдрмүдт болхла, эрт хаврар төл авлгьнд хөбнэ көг олар тавгддж йовна.

Эртэр төл авлгьна саян, республикин түрүн нуурин эдла-ахусин дамшлтас ил үзгддженэ. Улгүрнэ, Яшкульск района „Кировский“ совхозд эртэр гарсн хургьд болгьнас 2-3 килограмм ноосн авгдв. Эртэр гарсн хургьд зунн ганьгин өвсн шарлсн цагт өсдж бооджад, үвлзлгьнд таргьн-цадхлнгар орджана.

Болв зэрм колхозмудин болн совхозмудин гардачнр мал өсклгнэ түрүн нуурин эн дамшлтинг ола бийнэ төртөн авлго, хөбнд көг тавлгьиг уданар кедж йовна. Хөбнд эртэр көг тавлгьнэ зура республикар зугл 24,7 процент күүсн баянэ.

Целинн болн Яшкульск райодар хөбнд эртэр искусствени көг тавлгьн нег үлү муугьар кегддж йовна. Одахн КПСС-н таньгчын комитетин бюро хөбнд эртэр искусствени көг тавлгьнэ йовуд халагьад, эн кергиг төртөн авлго муугьар гардсн Целинн района зэрм гардачнрин туст бүрдэмджин ашлвр кегьад, Яшкульск района гардачнриг засгла харгьулла.

Хөбнд искусствени көг тавлгьиг бүрдэлгьнд колхозмудин болн совхозмудин зооветспециалистнр эврәнн нилчэн багьар үзүлнэ. Энүнэ ашд, хөбнд искусствени көг тавлгьнэ көдлмш кегдсн тоота болхас биш, йосндан болхла юмн эс кегдсн йовлмуд баянэ. Искусствени көгд орх хөд болн хуцмуд зоотехническ заавр-зокалар йилгьгдлш. Кесг эдла-ахусар искусствени көг тавлгьнд баях дуту-дундс уурулгдлш.

ГОРОВОВИКОВД, цугин ах депутатд

Алтар гилвксн чееджчнь
Ардак хаалгьичнь герлтйнэ,
Цагьан буурл уснчнь
Цагин холиг үзүлнэ...

Сал шидрх көддгьдэр
Салькн чикнд уульна,
Күүнй малин ард
Көвүн гейүрдж дуулна.

Дууэр көвүн Ааку
Дууэбан дахдэж сергнй,
Девэур хальсн шовуншнь
Дууэгд нисхйр седнэ...

Салдс улсин эрдт
Саак Ааку йовна,
Седкл селвгйи келдэ
Семён хаджуонь үзгнэ...

Республикин кесг колхозмудар болн совхозмудар искусствени көг тавлгьнэ гермуд яслгьн, кергтэ зер-зев, химикат белдлгьн кегдэд уга. Зэрм эдла-ахусар тохмта хуцмуд сян асрлгьнд ода бийнэ тавгдэд уга, тегэд эн учрар хуцмуд кондицин чинр уга баянэ.

Приютненск. Целинн болн талдан чигн райодин зэрм эдла-ахус экаснь хургьд салгьлгьиг оратулсна ашд, наяднр хөбдин чинань йир тату.

Искусствени көг тавлгьнэ пунктсар техник болдж медрл тату улс көдлнэ, хуцла харгьх хөд йилгьлгьнд, бүрднэгьү сян диг-дара токтахд сян оньг тавгдлш.

Цуг эн дуту-дундс өбрхн цагин зуур уурулгдх зөвтэ. Партийн, советск болн селанэ эдла-ахун органс, хөбнд искусствени көг тавлгьнэ пунктин, көдлмшт сян оньган тавлж,

эн эрки чинртэ көдлмшиг түргяр, сян чинртэггяр бүрдэдж күүцэлгьнд олиг агсх даалгьврта. Химикат, альк нег зер-зев цевр-цеврэр бэрлгьн, хуцмуд витаминтэ хот белдлгьн, терүг диг-дарагьар өглгьн, инструктор халагдсн тоотиг цугтагьинэ бүрдэлгьн—цуг эн тоот искусствени көг тавлгьнд берк чинртэ болдг.

Тегэд, тохмта хуцмуд асрдж белдлгьнэ пунктсар, искусствени көг тавлгьнэ болн цевр-цевр баядл бүрдэлгьнэ төрмүд эдла ахун гардачнрин, түрүн болдж эднэ ах зоотехникүдин гол оньгт баях зөвтэ. Цуг көдлмшан, хөбнд искусствени көг тавлгьиг делгүдэн, ора гихдэн ноябрин 10-15-д төгсклг болдгар бүрдэх кергтэ.

Республикин эдла-аху болгьнар хөбнд искусствени көг тавлгьнэ зураг сян чинртэггяр күүцэдж, ирх джилд малин шим-шүүс гаргьлгьиг икдүүлгьнэ эв-аргь учралгьн—Халъмг АССР-н куч-көлсчнрин, Алдр Октябрин 41 джилин өбнд болн КПСС-н XXI-ч хургт нералсн производствени белг болхмн.

Тууджин будтй холд
Туумртй дйн шатна,
Товин сумд, бомбс
Тенькйи уга лукшлдна...

Дууэр мьрн церг
Диилврин дуута йовна,
Балм улан тугнь
Баатрмуд деер делснэ...

Алтрдж гилвксн чееджчнь
Элдв хаалгьичн герлтйнй,
Цагьан буурл уснчнь
Цагин ууджмн үзүлнэ.

Олн ймтндйи бахмджта
Омчта буурл депутат,
Уралан гарч суутн,
Уданд мезд байтми!

ИНДЖИН Лидж.

Алдр Октябрин 41-ч өөн уктдж

Московск тосхачир Алдр Октябрин 41-ч өөниг диилвртэггяр тосхар социалистическ дөрлэ өргяр делгүлш. Эн дөрлэнэ тосхачир көдлмшин күүцэврин шулуудлж, унньн кимд-рулдж, техник саянр олэлджана. ЗУРГТ: герин деталс автомашинэс буулгьджана. Эн кран бийнэ панелиг ормднэ тавлж диглнэ.

Шин, өөдэн даалгьврумуд

Элст балгьсна „Буратинский“ совхоз агротехническ сян болзгт 4 миньгьн 800 гектар намрин тэрэ тэрлж, зурагьан 100 процент күүцэв. Эн совхозин гурвдгч ферм (заведующнь ур Балданов) үзмджтэггяр 1200 гектар газрт намрин тэрэ тэрв.

Энүнд йилгьнэ сян көдлдж, трактористнр уурмуд Корнусов, Кекенгильджиев болн Марков өдрэ кемдэжгьн 120—150 процент күүцэджэв. Совхозин дирекц болн көдлмшчнрин профсоюзин комитет элд кесг мөбрэ өгв.

Намрин тэрэ тэрлгьнд эн совхозин ах агроном ур Герасимов бурдэжмджтэ сян көдлмш кеджэнэ.

Зябь эрт хагьлхла тер газр намрин хур-чиг икар бийдэн шиньгэдэ авч, хаврин тэрэнд ик сян зокалта болна, тегэд чигн эн совхоз 3 миньгьн 700 гектар зябь хагьлх болдж темдглв.

Алдр Октябрск социалистическ революцин 41-ч джилин өбниг үзмджтэ улгүрин көдлмшяр темдглхмн гидж эдн өбдэн даалгьвр авч, ноябрь сарин нег шин күртл зябь хагьллгьна зурагьан бүклднэ күүцэх болв, увлд белдлгьнэ көдлмш болн хөбнд көг тавлгь цагтнь күүцэдж, 100 хон болгьнас багь гихдэн 115 хургь авхин төлэ зүткдж йовчхана. Хөбчнр Эрдниев болн Польшеев ирх джил зун хон болгьнас 125 хургь авч болдж даалгьвр авчав.

Б. БОЛДЫРЕВ.

Мана орн-нутгин олн келн-амтнэ иньглдж үүрллгьнэ шивэ, ни-төвкнүнэ болн социализмин түшг—Советск Социалистическ Респуббликин Союз мезд болтха!

Октябрин өөнд белдвр

Алдр Октябрин 41 джилин өбнд белдвр келгьнэ көдлмш Приозерн районд му бишяр бурдэгдженэ. Района центр—Сухота деер хойр джилин дунд 100 гар эзнэ болн коммунальн гермуд бэрлгдв. Олгэ цагт „Иньглгьнн парк“ кегдлженэ, кинотеатр болн раймаг бэрлгьнэ көдлмш эклв.

„Сухотинский“ совхозин 1-ч фермд 46 шин гер бэрлгдв. Экли школин гер бэрлгдэл, көвүд-күүкд цаглари сургьуля эклв. Бэрсн гермуднь цугьар дотлар цүүлгьдв. Олгэ цагт селанэ уульнцсан кегерүлдж оли-зүсн молд тэрлгьнд белдвр келжэцхэнэ. Бэрлгдсн шин гермуд болгьнд оли-зүсн зер-земшин хөрэд мод тэрх болдж гарцхав. Эн көдлмш күүцэлгьнд фермин залач ур С. Богаев унн седклэн өгч, көдлджэнэ.

Селадэн цеврлгьнэ көдлмшт „Ергенинский“ совхозин амтн хара биш көдлмш кецхав. Совхозин центр болн фермсяр баях амтс гермудэн цүүлгьад, хаша-хаацан арчдж, белдврин көдлмш делгүлджэнэ.

„Сарпа“ совхозин центр хойр джилин эргцд амтн ба-

ах гермуд бэрлгдв. Энүнд айта гидг клуб, гостиниц, долан джилэ школ баянэ. Шидрхн почтин болн радиоузлин гермуд бэрлгддж дуусгдв. Олгэ цагт школ—интернат бэрлгдженэ. Ирх джилд энүнд 8-ч класс гаргьхн кергт эртэснь интернат болн энүнэ өлг-эд-инь белдлгьнэ көдлмш кегдлженэ. Зуг нег бурунь, мод тэрлгьнэ көдлмш ик татугьар кегдлженэ.

Болв зэрм совхозар төрсн газтан ирсн улс гермуд бэрлдж, шинилнь буурлх газран ода күртл медж авч тохняд уга. Улгүрлхд, „Сухотинский“ совхозин 2-ч фермд кесг халъмг өрк-булмуд ирдэ, бийсдэн гер бэрлхэр, белн гермуд авч ирцхэсн баянэ. Амтн баях болн мал асрдж өсклх легд таста газр, зуг усн хятэр боллад, амтн гермуд бэрлгьн хооран саагьад, эндр өдр күртл нег чигн гер бэрлгэд уга.

2-ч ферминг усар теткдж, хэрү төрскндэн ирсн өрк-булмудинг бийсдн гермуд бэрлдж, баяршлхд совхозин гардачнрин оньг кергтэ.

БОЛННЭ Мердэ.

Түрүнд йовх малчнр

КПСС-н XXI-ч хургьг диилвртэ көдлмшяр темдглхмн гидж Приозерн района „Приозерный“ совхозин куч-көлсчнр социалистическ дөрлэ өргяр делгүлдж, түргяр тегин көдлмшан чилэдж, орн-нутгтан селанэ эдла-ахун эдлуш орулдж өглгьнэ болн мал үвлзүллгьнд белдлгьнэ үзмджтэггяр күүцэвн төлэ элн зүткдж йовна.

Тер дөрлэнэ ашд орн-нутгтан өгх торгьн ноосна болн өндгнэ джилэ зурагьан 100 процент күүцэдж, махна зурагьан бүклднэ күүцэлгьнэ үзмджтэ көдлмш кеджэцхэнэ.

Эн совхозд түрүн болдж, эн джил 8 миньгьн гектар газрин агьуд эрдни-шишэ тэрлэ, туунэсн 20 миньгьн тонн эрдни-шишэн силос дардж, 3 миньгьн гектар эрдни-шишэ тэрлгдсн газрас початкс цуглуллгэ төгсэдэжэцхэнэ.

Эднлэ адм шунлтта көдлмш

„Ергенинский“ совхозин механизатормуд чигн кедж йовчхана. Эдн 2 миньгьн 300 гектар зябь хагьлдж, хаврин тэрэнд газр белдв, 4 миньгьн 415 гектар намрин тэрэ малин көк идгт гидж тэрчкв.

Эн района хөбчнр чигн ик диилвр бэрлдж йовчхана. Теднэ тоод Халъмг АССР-н Деел Советин депутат ах хөбч И. М. Васьякаев болн хөбчнр К. Х. Буваева, Х. Н. Кекеев, О—Г. Босхомджиев, нань чигн кесг хөбчнр куч-көлснэ ик үзмджтэ. Эдн мал үвлзүллгьнэ көдлмшан тогсэдэжэцхэнэ.

Малан сян халадж хардж асрджах үкрчнр уурмуд Сарангов, Наминов, Батнасунов болн нань чигн кесг малчнрин бригадмуд орн-нутгтан өбдэн чинэнтэ малмуд өгч махна зурагьан күүцэлжэцхэнэ.

В. КАМЫШАНСКИЙ.

КПСС-н таньгчын комитетин инструктор.

Авсн даалгьвран күүцэв

Западн района, 112-ч номертэ совхозин 2-ч номертэ отделенэ көдлджэх ур Б. Б. Лавгаева тэрсн эрдни-шишэгьн ик ургьц авнав гидж халъмг куукд улсин хург деер даалгьвр авла.

Ода тер даалгьвран күүцэв. Эрдни-шишэн гектар болгьнас 430 центнер көкар хаддж авб. Ур Б. Лавгаеван звенонд

көдлджэх кун болгьн 60 тонн эрдни-шишэн силос дарв.

Ур Б. Лавгаева эрдни-шишэн початкс цуглуулгьнэ көдлмшт өдрэ көдлмшин кемдэжгьн 120 процент күүцэнэ.

Дакад ур Лавгаева хамдан көдлжэсн амтн дунд цүүлгьврин көдлмш таслвр уга кенэ.

Г. ХАРИНОВ.

Мал үвлзүүлгэнд белдвр Хар газрт

Эн джил Элст балгэсна колхозмудин 158 мингын хон, терунаһнь 62,5 мингын эрт таврар хургьлх хөд Хар газрт үвлзхн. Тенд үвлзх хөдт 24195 тонн өвсн кергтэ бэйһнэс, эн джил 35175 тонн өвс белдждж авсн бэйһнэ. Тенд үвлзх хөдт болн хургьлт огх 3955 тонн буудя керглддэжэ, терунаһнь колхоз болгьар байдг болв чигн, теругинь Хар газрт збдждж күүрдг ацана машид тату болсн учрар йир хашингар кегддэжэ. Энүг цаглань збдждж белх керг ах тбр гидж санхмн. Юнгад гихлэ, ода хаалгь сэн, цаарандан хур цасн орад хаалгь эвлрдж одхла ацана машид йовдждж чадлго бэйһнэ лавта. Теругинь медсн колхозин ахлачнр адгьдждж, тингэлэн малд огх хот-хоолинь збдждж, эртэһнь сэн белдвр теткх збвтэ.

Хар газрт үвлзх хөдт 172 дулан хаша-хаацс керглддэжэ, терунаһнь эндр куртл 160 хашас белн болдждж, 12 хаша-хаацс одачн эклждж тосхад уга. Тер учрар балгэсна колхозмуд дутджах 12 хашаг адгьдждж эс келж дуусхла, 12 огар үвлин цагла газа, киитн шуургьнд хоргьдг газр уга болсн учрар зугад, гаруд харгьхнь лавта. Тер тблад колхозмудин ахлачнр эн хамгиг эртэһнь тоолждж медх кергтэ.

Хар газрт үвлзждж хөддиг усар теткхн тблад 29 арте-

зианск, 49 шахтн хулгуд бэйһнэ. Тенд үвлзх хөд усар кутцдан теткддэжэ. Зуг хөд услх онгьгэһнь күүдэнь ясдждж, дутджах онгьгэһнь шинэс кедж белдхн.

Тенд үвлзждж хөдчирт бэйһнэ гермуд бас кутц биш. Келхд, Хар газрт үвлзждж хөдчирт 172 гер керглддэжэ, терунаһнь бэйһнэ 166 гер, 6 гер дутджана. Ит бэйһнэ гермудинь дулан цаг бэйһнэ ясдждж, дутджах гермудинь бэрдждж бел кех кергтэ.

Хар газрт үвлзждж хөдчирт гидждж гуйр, болниг, хавст, давсн болн нань чигн күүнд кергтэ хот-хол эргэһнь белддэжэ. Дакад шикр, тэмк, кенчр, шамин тосн нань чигн промышленн эд-тавр хулдждж авх лавк бэйһнэ. Болв, тер лавкднь хөдчирт кергтэ юмн уга. Тер учрар Хальмг потребсоюз Хар газрт бэйһнэ хөдчирг цуг альк нег хамгарнь кутцднь теткх збвтэ.

Черноземельск района культурин отдел Хар газрт үвлзждж хөдчирт концерт болн кино таслвр уга үзүлх збвтэ.

Тегэд мал үвлзүүлгэнь белдврилг күүдэнь кедж, тенд үвлзх хөддэн эрүл-дорул, таргьн-цадхлнь, сэйһнэ хургьлулждж, нег чигн гару угагьар асрдждж гаргьхнн тблад шуулгта кевэр ноолдцхамн.

А. МАТВЕЕВИЧ.

Модна дамшлтта урч

Юстинск района, "Северный" совхозт модна урчар комсомолец ур Бембеев Нарн кблддэжэ. Модар кех кблдмшиг эн комсомолец йилгэһн сэйһнэ меднэ.

Урднь ур Бембеев Красноярск крайин Канск балгэсна тосхлин управленд, модна нэрн урчар кбллэ, йир сэн дамшлт дэсв. Хальмг республикурн нүүдждж ирн бийһн тосхлин кблдмшт шунмгьа-

гьар кблдв.

Ода ур Н. Бембеев тосхлин бригад толгьалад хойр отар хон баггх у, сарул хаша тосхлждж дуусв. Тосхлждж кергтэ чолун, хулс, кирпич, модл тосхлтин бригадин кучн чидлэрд збдждж белднэ. Совхозин шунмгьа тосхач ур Н. Бембеев кблдмшчар дунд тоомсрта комсомолец болджана.

Н. БАДМАЕВ.

Вера ИНБЕР

„Баатрмудин орн-нутг“

Буурлтсн хуучн, кезэни кезэна цагин гүн хол урд, нерусн уга күмн түрүн болдждж гулмт тосхла, терүн деернь гал усн хойр арахн айсарн буслла. Теруна дарунь, хойрдад, нег амтн ирдэ, деевр тосхла. Гурвдгчнь эрсинь хоршулла: дөрвдждж, төгрөг, өндр, маштг, чолун, шавр, хулсн, арсарин кесн — кев бийдэн таалтагьар бэрцхэлэ. Дөрвдгчнь сэйһнэ рүлд йилгэһн шат тосхла.

Тер мет, цагас цагур, дууна ардас дун, бөлгин хөдн бөлг бүрдэ, салу-салу түүк-туудждж тогтад, тегэд эдн хамг негдхлэри, кесг зун джилэрд тегшлгдсн, олт-амтнэ олтмгьа билгин сувсар делгүдэн чимгдсн, төрсн газринь шүүсэр цутхгдсн, сэйһнэ сэн, зөрмгин зоргтэ хамгнь бүүрлсн келнэ билгин дүнэгэһн сэйһнэ бэйһнэ тосхгднэ.

Хальмг кели улсин «Джаньгьр» гидг эпост тедү мет бэйһнэ үзүлгдждж:

Шулар девсүр тавад,
Сувсар термлад...
Гарх талк бийинь

Гадждж шилэр онгьлсн,
Орх талк бийинь
Усн шилэр онгьлсн...

Эн өргөгэһн эзлгчнь Бумбин орна баатр ноин, күнхкүл уха та Джаньгьр болн терүг дагч: орн-нутгтан энхкр, күмни начн Арслньгин арг Улан Хоньгьр. Күнхкэн Алтн Цеедждж, догшин Хар Санл, күнд гарта начн Савр, орчлньгин сэйһнэ Миньян. баатр орна алдр дууч. «Джаньгьрин» арвн хойр бөлг эн олт бодньгудин делкэд туургсн бэйр бэрлдэнд, дниллт хамгт нерэдгдждж...

Хальмгин газрт юнь болв чигн агьу ик өргн. делгү. Эн нутг о-шугьу, баг моддар, ни ктрсн ургьмлар, өндр уулар эс теткдждж. Хальмгин зөөрнь — энзах уга малин идг, Эннь:

Көк девэн өвсн,
Кийн булгин усн.
Нүднэ хэлэц баршго агьу-гьар дүүрдэ, «Джаньгьрин» кесг орминь эзлсн, нер гарсн хальмг мөрд идшлнэ. Эн баатр-тагьан дэйһнэ көлүр довтлсн, дэйһнэ көөгьад күндждж йовх. эс

гидждж эзэн көблгэһнэс авч гарч йовх — тийм мөрн баатр-дэйч келлт болгьнд: «Барсин арста баатрт» чигн, «Давид Сасунскийд» чигн, «Манасд» чигн эрк биш бэйһнэ. Васнецовин зургас манур келлтин гурвн баатрин мөрд хэлэлднэ. Болв. «Джаньгьрт» бэйһнэ адл орм альднь чигн мөрн эзлхш. «Джаньгьрт» мөриг нэйһнэ олдждж, ик дуртагьар үзүлждж:

Алтан ханьгьан бийтэ гинэ,
Арслньгин чеедждж гинэ,
Бэрм эс күрх эрвэлгсн делтэ гинэ,
Хувньгин цоргь чиктэ гинэ,
Хурдн шоньхрин нүдтэ гинэ.

Эврэннь баатр уначдан дигтэ тийм мөрн бас уул адл ик. Тер мөрнэ эмэлин тускар эн:

Хар модн хавцста,
Бульньгьр мөнхн бүүргтэ
Дош алтн эмэлиг
Дүүвр көк галзнд тохв.

Цаглш уга хол газрт ним мөрн галв салкнас хурдар күрнэ. Эн мөрн цагиг цагт тавхш, холиг холд тавхш. Терунаһнь даву — мөрн күүнэ кел меднэ, сүв-селвгэри эзидэн доньган күргийэ. Эн баатр Хоньгьран уйдад одвзго гигьад, ухата Оцл көкнь ним үг келнэ:

— Эркн арвн нэйһнэ насидан Күн болн гидждж гарад,

Ганц бара үзэд.
Харв гих му нер ягьнач?
Чамла адл күн уралан,
Дэйһн орад үкв чигн,
Богд Джаньгьрин орнд
Дакад нег ийм көвүн
Гарна эс болгьнч!

Бөлгин түрүн нүүрин халхд бидн гунта, кенз Джаньгьринг үздэжэһнэвди. Бичкн баатр, гунхн наста ончн көвүн «гурвн ик бэйһнэ ам эвдсн», Арнэл зөөрдэри хурдлулждж йовна. Дөн өргч насидан дөрвн ик бэйһнэ ам эвдждж, дөрднэ ик шар маньгьс хаг номдан орулен. Эркн тавн настадан Джаньгьр, хальмг улсин дарнх хортн, аврлт уга догшин, алачмахч «такин тавн» шулм хагг кел бэрсн.

Джаньгьр джил ирвэс, насан темдгдсн мет, тоогьинь күцэдждж, дэйһнэ өслтэн икдкнэ.

Долатадан дордн долан өргн дорацулждж,
Дуута Джаньгьр нерэн дуудулсн.

Поэмд нань гурвн бичкн дэйчир орцна: Джаньгьрин бийиннь көвүн, түүнэ нөкдмүдин көвүд: арг Улан Хоньгьрин көвүн, күнхкэн Алтн Цееджджн көвүн. Доладгч бөлгнь «Хошун Улан, баатр Джилгьн, Аля Шоньхр гурвнэ бөлг» гидждж шишлнь нерэдгднэ. Берк

күчэр теткдсн. юонас чигн эс айдг, гавшун, цагтан эв-мектэ, нэрхн дуута гурвн көвүн хортна газрт, «нарн гархин барун бийдк» орнд баатрин йовдл гаргьх биш, гертэн, отг-нутгтан бүүдүчүдинь эс итксиг дилцхэнэ; тернь бас зөвэр ик диллвр.

Нег цагт Арслньгин арг Улан Хоньгьр, хадмдан амрар күрхэр, Оцл көкэн хуухта даагь кегьад, бийнь нуста тархад тохрна. Болв тийм бийднь угата эмгн өвгн хойр ик дуртагьар көвүг хоргьлулна. Овгн хуухта даагьинь асрна, эмгн нуста тарха көвүг

Уул хар уурцдан орулад.
Кир-нугьудинь угьав...
Таалждж ханш уга
Тарха ходждж көвү кегьад авб.

Эдү мет зокъялмудар элвгэр орулдго бичкн күүкдин орцлгьн бүкл поэмад хатугьинь джөөлрүүлгьн болдждж гарна.

Джаньгьрин нег чинртэ өвэрц темдгнь — чик ухата героймудтн элдв сэйһнэ голышг сэгэн-серл заягдждж.

Альк чигн тууль-тууджин персонажмудла адл, «Джаньгьрин» баатрмуд агьу ик ургьцта: дош хар эмэлин саний, тедү мет «үүдн энэтэ код кивр (Чилгчнь 4-ч халхд).

Огьтргьу өөд нислгьн

Советск Союзт, деернь но хас суулгэһн геофизическ ракег кесг даклждж күүлтэгьар гавгдв. Тенд 110,212 болн 450 километр өбдэн гаргьгдв. Ракет деер суулгьтэж тавсн но хас догцднь амрсн хуврлт угагьар парашютар газр деер бууцхав.

Атмосферин хамгин деерк агьарт нисх агьрус белдгьнэ агьу ик көдлмш кегдэжэ институтин лабораторст дианостическ шин прибормуд, осциллографс, рентгеновск болн нань чигн аппаратс бэйһнэ. Агьрусна кийгэһн авлгьиг, теруна цутцн цоклгьна хуврлтиг, цусна гуулгьиг прибормуд автоматическ бичдждж авна. Ноха ниссн цагтан үзх уутрмджиг центрифуг деер терүг суулгьдждж сбрдждж дасхна. Ракет

деер суугьад орчлнь эргх бичкн «космонавтс» хайдг стэнд берк ик чинртэ. Тийм стэнд ракег агьарт ниссн цагт болх уутрмдждж нохаг дасхна.

Космическ ракетин гермегическ кабин автоматическ көдлэд йовдг аппаратулар агсгдсн. Нисдждж йовх саамларн агьрусн бийһнэ ягьлждж бэрдгиг шишлнь прибор-бичдждж авна. тер ягьлждж йовхиг кино цокдг аппарат цокдждж авна. Астро навгсин кабинд йовх агьруснд болм кергтэ агьар хадгьлдг нэрн системтэ аппарат кабинд тавгдсн бэйһнэ.

Беляк, Пестрый гилг хойр нохан 450 километр өбдэн нисснэ ашд авгдсн кергтэ хамг ода институтд шиндждждж халгьддэжэ.

ЗУРГТ: (зун бийһнэ, барун талагшан):

1. Дамк гилг ноха космосд хойрдал нисснэһнэ хөдн, терүг лабораторт шишлнь дианостическ прибор — олт цутцта осциллографд шиндждждж халгьдэжэ. Эн прибор электрокардиограмм цокна, кийгэһн авлгьнд болн цусна гуулгд гарсн сольврилг бичнэ.
2. Дегд өбдэн ниссн цагт ноха аямшиг уга йовхиг теткдг скафандр.
3. Сбрдждж үзлгьнэ цуг дамшлт авад дуусснэһнэ хөдн, нохас нисхннь өмнхн кабин дотр ормдан ордждж сууцхав. Нег цөн минут болад дөрвн көлтэ «астронэвтс» агьарт хагдждж гарад, космическ агьуд күрхмн.

Дегтрт дурта улс

— Ийн ямаран болвчн художественн дегтр бэйһнэ нанд өгтк, — гидждж А. Андронова, библиотечк комсомолк Пазухина Верад келв.

Сарпинск района «Гигант» колхозин 6-ч фермин саалыч Андронова Антонина, дегтр умшхдан йир дурта. Ганцхн эн джил олт-зүсн дөч гар дегтр эн умшв. Саалыч Дорджиева Е., трактористгар Небельсин Н., Мутулов В., колхозникуд Хулхачиева М., Бадмаева З болн нань чигн амтн

Аршань-Зелмень селэнэ библиотекэс дегтрмуд авч умшцхана.

Библиотекэс 264 колхозник, 25 герин эзн куукд кун, 90 сургьулч дегтр авч умшцхана. Олт-амтн дунд дегтрмуд тархалгьнд эн библиотекд сэн актив көдлнэ. Дегтрмуд тархалгьнд Сушаева Н., Пазухин В., Цымбалова Т., Санджиев А., сэйһнэ орлццхана. Эдн библиотекэс художественн, полигическ, селэнэ эдл-

ахун дегтрмуд авад, олт-амтн дунд тархана.

Библиотект ирсн шин дегтрмудла олт умшачнриг таньдулад, ямаран дегтр авч умшхиг В. Пазухина цэйлгьлждж келждж өгнэ. Ур Пазухина эврэннь активин доньгэр «Ююна тблад мана колхоз зүткэжэһнэ» «Советск Хальмгин цецкртл», «Мана партин XXI-ч хургт — цуг мана улньгтсн күч-көдсн» — гидг темтэ фотомонтажмуд өлгэтэ бэйһнэ.

И. ЛИДЖИЕВ.

Брюссельд нарт делкэн гээхүл хаагдв

Октябрьн 19-д сдбни брэл-лэ, ик гилг фейерверк, нэр кегдэд, Бельгин туг болн гээхүлд орлцен орн-нутгудин национальн тугмуд буулгыл-ад, Брюссельд кегдсн Нарт делкэн гээхүл хаагдв. Гээхүлин дундк площадь деер факел баяна, оln келн амтсин болн орн-нутгудин эн авртэ ик фестивалн зурган сарин кдлмшин туршарт эн факел шатсн.

Олн зүсн орн-нутгудин олн-амтс хоорнд залгылда бэрхд брюссельск гээхүл ик гидг нилчэн кургв. Гээхүлд цуг бийн 48 орн-нутг орлсн, хоорндк залгылдагган батлхд газадин орн-нутгуд гээхүлд олар орлцен учрар болн нарт делкэн орн-нутгудас цуггара-гьаснь гилтэ гээхүлд амтн олар ирлгн донь тусан кур-гв. Гээхүлд кдлсн цагла—апрелин 17-с авн октябрин 19 күртл 40 сай гар күн гээ-хүлд ирв.

Нам западн барин герчлл-гьар болв чигн, Советск павильон ирсн улсин гол оньгиг тусхалжав. Эн баяшнъгин шил ора дорагьур 30 сай гар күн давдгарв, эс гидж эн гээхүлд ирсн улсин 75 проце-нтнь болв. СССР-н павильонд баях, тоолвран бичдг дегтр-

муд, хамгин олн зүсн келэр бичсн бргмдлтэ макталин уг-мүдэр дуурнь.

Гээхүлин нарт делкэн жу-ри, советск экспонатст 532 ачлгь бгв, теднэс 82-нь „Ик мбра“. Советск повильонд буклднь гээхүлин ах ачлг-гын—„Алти одн“ бгдв.

Брюссельд болсн Нарт делк-эн гээхүлд Советск Союз ти-им динлвртэ болснь, Бельгд гээхүл болджах учрар кегдсн культурн болн спортивн уул-дврмүлт, конгрессмүлт болн конференцт советск улс бр-гар орлцхд донь болв. Эн цагин эргцд тенд нарт делкэн 400 гар конгрессмүд болн конференцс кеглв.

Советск Союзин келн амтн бдрмүд, гээхүлд ирсн улст удан сангдх, терүнд ирлж орлсн, СССР-н Деед Советин Президиумин Ахлач К. Е. Ворошиловиг Бельгд ик гидг байртгьар, күндлдж тосцхав. СССР-н келн-амтн болн, цуг Советск 15 Республикин келн-амтсин бдрмүд келгн—нарт делкэн общественность Советск Союзар болн энүнэ олн-амтнэ баядл-джиргьлар болн уулдврар соньмслгьиг улм бргдүлв.

(ТАСС).

Даанэ йосд дурндан баядгиг ФРГ-н олн амтн бурушаджана

БЕРЛИН, (ТАСС). Западн Германиг дакнас зер-зевэр теклгьиг шулуудлхин төлэ даяна йоснахн газрин участкас конфискац кеджэхин омнэс западногерманск олн-амтн улм

шунмгьагьар бурушадж бо-сллджана.

АДН агентствин заныглгьар болхла модн болн таран эзл-джэх 80 гектар газриг даанэ кергин төлэ авхар даанэ йос-

Вера ИНБЕР

„Баатрмудин орн-нутг“

(Чилгчнь).

«саадг.» нань чигн кесг тийм темдгүд уханд орна. Нань негин ончта үлгүр харгьна: дог-шн Хар Санл, күлгнь муурад хнисхлэ,

Буурлан үүрэд.

Уулин ора деер гарв.

Болв, тийм болсн бийн

«Джаньгьрин» баатрмуд — мел ганцхн овалгьата гольгьр бульчньгуд биш. Мел ганцхн хаяв балт бэрдг гар биш, мел ганцхн дора доралдг кол биш. Юмна түрүн эдн-хурц ухата, хол тоолврта олмгьа, ямаран-чи кецү йовдлас гетлдг, хурц-хурдн улс. Иим олн зүсн чинр төгс күн — Гомерин Улисс.

«Джаньгьрт» модьрун хар чидл магтсн сам угагьинь со-ньмсдж темдглхмн. «Джань-гьрин баатр, газрт эс багтсн то-томдж уга даясан зоргьарн, гавшунарн. мекяр диилнэ», — гидж эвранны келн улсан на-рар меддг Ока Иванович Горо-довиков «Джаньгьрт» бичсн нүр үгдэн бичдж.

Эн олн зүсн темдгүдас цуг-

тагьаснь унтань — олна зб-винь медлгьн. Арвн хойрдгч—товчлгч — бөлгт маньгьс цер-гиг Джаньгьрин церг динлеиг үзүлдж:

Сан муугьинь йилгьн чавчад, Саадг талкинь хумн чавчад, Алдгинь алдж йовна, Аврдгинь аврдж йовна.

«Муугьинь», эндэн келхд, «мухлалгддгинь» йилгьад үл-дэгьад, «саяинь» чавчдгань, эн тийм халацань келн амтсин эпос, тер дотр хальмг эпос негин омвэри шиндjtань ил:

Күүкд улсин образмудт онь-ган бгх санан бас ургьна. Эдн легд күү авлм саяхн ширмүдэр зурата.

Баатрин Омнэснь — Дераньгин дөрвн хургьта, Денджр-менджр баядлтэ, Арслньгин арсн уутан Эм дееран үүргсн, Нарн-сар болгсн Саяхн арагнь күүкн Харгьад менд сурв.

«Джаньгьрт» орсн күүкд ул-ст залу-зормгнь зүркн туссн

иньглэри зергидж йовх седк-лэ кезэ чигн ницнэ. Арагнь саяхн күүкн орчлньгин саяхн Миньянла зерглад, даяснлэ баяр бэрдэд йовна. Зуг баяр диилврин ашар ховтэ кевар төгсхнь медгдхлэ. даяч күүкн хувлв.

Миньян —

Дотак түмн наамн миньгьн

кааднь Чавчлдж йовсн күүкэн үзэд, Гурвн миньгьн күүни ора деегүр

Гатцднь гэрэдэд.

Алти шаргьин төрд мөнъгн

Ковчг деер тусв.

Күүкн шар цоохр альчур бо-

лад,

Белкүснднь хавчгдэд гарв.

«Джаньгьр», кедү туулин

иштэ болвчн, үниэ үндстэ.

«Джаньгьрт» цугьар күн өвр-

м хувлгьатэ, дөгджатэ, юн

болвчиг агьу ик кемджатэ,

болвчн эднэ унъг-үндснднь үнн

йосн йовдлмудас иштэнь ил.

«Джаньгьрин» олн зүсн йовдл

күцгч Бумбин орн — «алти ца-

гин» түүкин газрин улс:

Укл уга мөнъкин орта,

Увл уга зунн орта,

Урглджд дживхлнъя

Баатр Бумбин орта.

Болв эн ор хаягч күцл-санан

Одгэ цагин хальмг түүкин тускар

(Чилгчнь. Эклнь урдк номерт).

Негдвар болхла, советин йосн батрад хөрн джил болсн хөөн ончн күүкн ягьад тийм халамдж уга бол-джахнь, күүкнэ зовлигьинь олн юн-гад эс үздэяхинь, баярн газрин Со-ветин кдлчир тер Шаккаг ямаран учрар эс хөрдэяхнь медгдхш. Булгь-на баядлин тускар автор иигдж келдж: «Деернь үмедг хувцна тускар келэд керг уга. Салврха, то уга ха-ласта күлт — үвлин халх. «Бийн болхла» — Шаккан мухла, Шаккан уурин зог. Мухла писн үг орсар раб гидж орчулднэ. Булгьн — Шаккан мухла (рабыня). Эннь ил. Сургьулъ уга, харньгьбу Булгьн Шаккан мух-лалгьнд даргдэд, тахшдг одсн, энү-найсн талдан баядл-джиргьл хаядж чигн баяхш, Шакка угагьар, сулдан, эвранны сансар баягьад, олн джир-гьлд багтдж болдгинь меддэяхш. Ингэд, ганцарн эджго арлд баях Робинзон метэр бсэд, арвн дола күр-пэ. Юн чигн хаджгьр йовдлг юмна түрүн болдж үздг, хурц нүдтэ, серл-тэ-седвэртэ селанэ комсомол альд баясн болхв? — гидж бас сурдж болхмн. Олзат күүкнэ нег цббкн бү-лэн үг кенэ нерн деерас келгдэяхнь бас медгдхш. «Бичэ, Булгьн, юмнэс а, бидн чини үүрмүдвн, чамаг эвранны зерглэнд авхар седдэянав-

дн» гидж келсн үгин утхнь медгдхш. Кенэ зерглэмб? Олзат комсомолн во-жак гихлэ, дегд тоомер, тогтур угг күүкн, терүнд комсомол даалгьвр бгч гидж бас иткдж болшго.

Иим халамдж угагьар бсэд, арвн дола күрхлэнь Булгьнас бидн сал-навдн. Даки хойр джил бнъгрснэ хөөн харгьхлэ; Булгьн колхозин кдлмшт орлцг болдж, болв Шакка кезаньк кевтань цокад, хувцинь шуу-лад, амидан орсар» му келэд йовна. Эн Булгьна арвн йистэ цагнь.

Негд дакдж «би багьчудла хам-дан өвснэ бригадт гарч баянав» — гидж келснэс колтэ Шакка гемтнэ. Тегэд Булгьн гертан үлднэ.

Булгьн өмн гера көвүндэн дурга, энъкр сэн эк чигн болдж чадхмн, залудан сэн килмдjtэ герин эзн чигн болдж чадхмн. Зуг Булгьна сэн седклиг серл-сеганэ сургьмджин аш гидж болшго. Булгьн бийн дегд хөвдэн даалгьсн, кишг-хөвиннь, джиргьлиннь төлэ нолддг чаддго, нирвана зокалар баядг күн.

Булгьна бсэдт ик олн донь, сур-гьмдж кергтэ, эс гидж үүрмүдэсн икяр хоцревдан, харньгьбу кевтан үлдхмн (болв, ара бичдг дасн тоочин курет орхар баяна!). Булгьна бсэтиг учринь олдж эс үзүлхлэ, иткэ тат болм баядлтэ.

НИЧГЭ Төлэ.

Мана кдлмшчирин болн селанэ корреспондентирин, олн тиражта болн эрсин газетсин редактормудин оньгт тавгддэях төр

Нидн джилэс авн «Правда» газе-тин редакц «Нодлмшч-крестьяна корреспондент» гидг, сар болгьн гар-дг журнал гаргьлгьан шинэс эклв. Эн журналд рабселькорин днисанэ дамшлт тархагднэ, эн днисанэ бдр-бүрин нодлмшлэнь залгьлдата төр-мүд хагьлднэ, рабселькормудиг, олн тиражта болн эрсин газетсин кдлэ-чнриг соньмсулгч төрмүдэр, тасрл-тан угагьар цаялгьвр бггднэ.

Мана газетин нодлмшч болн селэ-

нэ корреспондентриг, олн тираж болн райодин газетсин нодлчнриг 1959 джилд «Нодлмшч-крестьяна корреспондент» журналд бичгдти гидж селвг бгчанавдн.

Журналд бичгдлгьнд бэрмтг уга. Нодлджэх газртан чигн, альд болв чигн залгьлдана отделмүдэр эн жур-нализ бичдж авч болджана.

Эн журнал Тана нодлмштти донь болх.

мел бнъгрсн цагур темцхш. Одгэ цагин келэр келхлэ; эн орна улс булагч да бсххш. ам-тнь болхла — төрсн газриннь көрнь байджахар болн цецгэр-гсн күүкдтан байрлдж. дан-да-джг уга, күч-көлсчирнь гүдждр-нэ. Олн амтн. селм авч босхларн. «газрт эс багтм» хортна дэ-врлт сөргьар босна.

Эн күчтэ «баатр Бумбин орн» хальмгин газрас ик холд баядг мөн. Болв тер орн совет-ин күн болгьнд бөрхн. Күн болгьн тенд бүүрлсн баяна, түүнэ төлэ кдлнэ, түүнэ дел-рлтин, амгьулньгин төлэ болн эвранны хөвин төлэ ноолданд, эдин болн серлин көрньг бел-дэд, «Джаньгьрт» орсн магта-лар чимгдсн мөрнэ бийн күү-гдшгогьар газрас бодан бргдсн сн баяна. «Джаньгьрт» орлцен мөрнэ тускар.

Тооснасн үргн гүүгьад. Тоормасн джигшн гүүгьад, Дел-сүүлэснь — Ятгь-хуурин дун гарад; Деернь гарсн тооснь Огьтргьуд күрэд цоонград гидж келгднэ.

1940 джилэс. 500 джилэ боннь күйснэс нааран «Джань-гьр» шинрүлдж барлгдэд уга. «Джаньгьрин» шинхн барлгд-

сн гарцнь хойр нүр үгэр даху-лгддж: Ока Иванович Городо-виковин деер келгдсн нүр үгэр болн «Джаньгьрин» туск урн шиндлгьнэ туск кесг сонъс-хвр манд бгчэх профессор Б. К. Пашковин нүр үгэр. Нүр үгмү-дэс талдан, эн дегрт берк сэн кдлмшнь бас нег «баатрин диилмдж» болсн Липкин Семе-нэ хөөт үг бидн олнавдн.

Ик урн В. А. Фаворскийн сиит саяхн зургудар кеерүлгд-сн, урлыг литературин шанъ-гьа кевллар (дегтр гаргьачар) наагьинь олдж барлгдсн «Джаньгьрин» шин гарц—ма-на умшачнрин байрин ик хү-рм. Журналд нерэдсн баахн статьяд «Джаньгьрин» цуг урн саяхннин тоолдж келдж болшго. Күзүнд зүүдг заныгь-тэ сувсдас нег цббкинэ үзүлх-лэ, бүкл заныгьа үзүлв гидж сандж болшго. Хальмг улсин келнэ билгин алдр поэмиг бүк-лднь умшсн күн тегэд оч түүнэ аацагьинь энъгднь авх.

Орчулснь: НИЧГЭ Толэ

(1958 джилин сентябрь сарин № 9 «Дружба народов» журналас).

Редантор Д. М. МУКЕБЕНОВ.